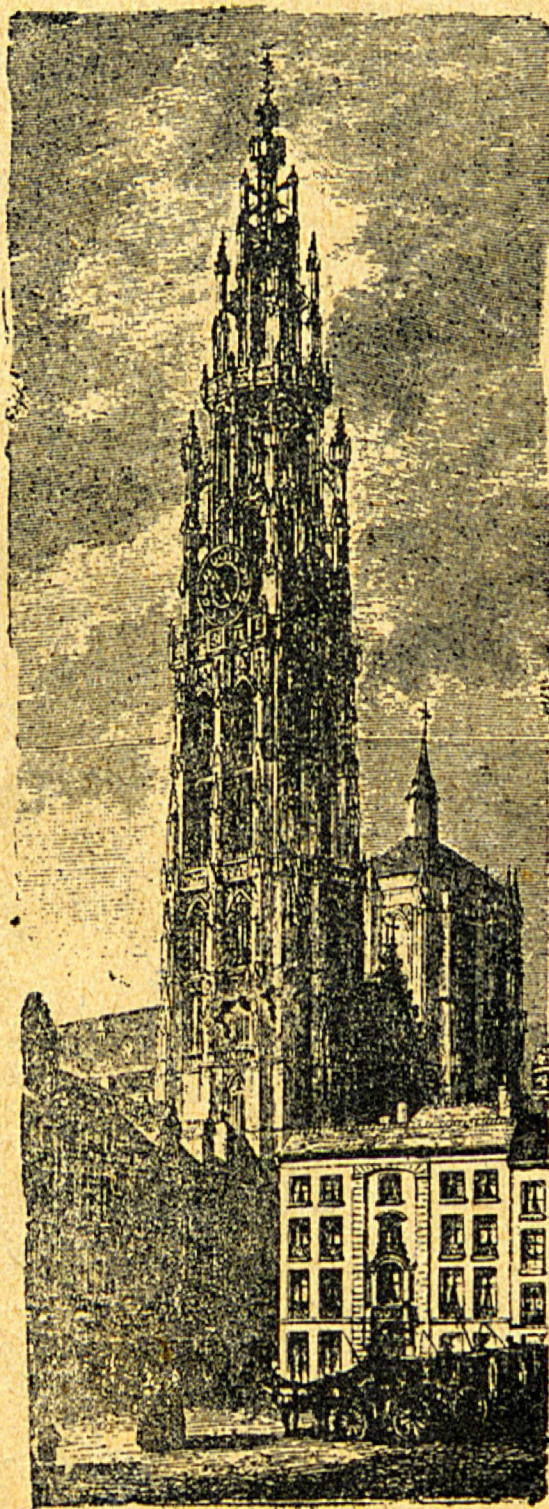

A. HANS' KINDERBIBLIOTHEEK

Nr. 303.

A. HANS

Antwerpen in Brand

A. HANS

ANTWERPEN IN BRAND

I.

Jaak Willaart, een Antwerpse jongen van vijftien jaar, stormde zijn huisje binnen in de Volksstraat.

— Moeder, zei hij opgewonden, nu hangen er aanplakbrieven uit, dat Antwerpen beschoten zal worden en we moeten vluchten.

— Maar jongen, wie heeft u dat nu wijs gemaakt ? vroeg vrouw Willaart.

— Ik heb het zelf gelezen op de Groenplaats.

— En gisteren stond er nog in de gazet dat we niets moesten vrezen en maar een beetje in de kelder moesten zitten.

— Er staat bij, dat we zonder paspoort naar het Noorden of het Westen kunnen gaan... En er vluchten al veel mensen.

— Vluchten ? Waar moeten we dan heen ?

— Naar tante Marie te Sint-Niklaas in het Waasland. De Duitsers zijn meester van Walem, aan de Nete, zeggen ze.

— Dat is nog verder dan Kontich,

— Maar ze kunnen vandaar op de stad schieten, verzekerde Jaak.

Buurvrouwen kwamen binnen en bevestigden het nieuws. Ze vroegen elkaar wat ze zouden doen. Vluchten ? Ze hadden zich dat nooit voorgesteld. Maar er gebeurde nu zoveel waaraan men vroeger nooit gedacht had. 't Was immers oorlog. Duitsland was in België gevallen om zo naar Frankrijk te trekken. En daar België dat wilde verhinderen, was ons klein landje ook in de vreselijke oorlog terecht gekomen. 't Was september 1914 nu en de Duitsers speel-

den reeds de baas te Luik, Namen, Brussel. Thans wilden ze Antwerpen nemen. Met hun zwaar geschut hadden ze de forten, die hun in de weg lagen, vernield. En Antwerpen zou geen stand houden.

Vader Willaart kwam binnen gesprongen. Hij was soldaat, maar lag in de stad zelf.

— Ha, nu zullen we weten wat we moeten doen, zei moeder.

— Wat ge moet doen ? Vluchten ? 't Zal lelijk worden te Antwerpen. De soldaten trekken ook heen. Maar ik vrees dat de stad zwaar zal beschoten worden. Ik heb niet veel tijd. Ik zal u helpen enige pakken te maken. Ga dan voorlopig naar tante Marie te Sint-Niklaas.

— En gij?

— Ik moet mijn regiment volgen. Wij zullen ook over Sint-Niklaas trekken. Ik zal u daar dan misschien zien... We kunnen nu geen plannen maken.

Moeder begon te wenen.

— Wat droeve tijden! kloeg ze.

Zo spraken er velen in wanhoop. Er waren in het Luikse, in het Leuvense, te Aarschot en elders al zoveel mensen verjaagd. Oorlog is afschuwelijk.

Jaak riep zijn zusters Elza en Mieke, die op straat speelden. Vader hielp wat kleren inpakken. Veel meenemen kon men niet. En toen kuste vader vrouw en kinderen.

— God beware u ! zei hij met een snik.

Moeder en kinderen, en ook geburen, begaven zich naar het Waasstation, aan de linker Scheldeoever.

Ook in de hospitalen heerste onrust en gejaagdheid.

— Vertrekken! klonk het bevel.

In een ambulance hoorde Frans Bijt het ook. Hij was een soldaat uit West-Vlaanderen en had eerst te Namen dan op het fort van Walem gestreden. Te Walem had hij bij een ontploffing zijn gezicht verbrand, dat nu geheel door watten omgeven was, met gaten vóór de ogen, neus en mond. Een paar dagen had Frans Bijt gevreesd, dat hij blind zou blijven. Maar gelukkig nu zag hij weer. 't Was een zonderlinge aanblik dat hoofd in een verband verborgen. 't Leek of Frans Bijt een gedrochtelijk masker droeg. Frans Bijt hoorde dus ook het korte, gejaagde bevel :

— Vertrekken naar Oostende !

De gekwetsten werden allen vervoerd. Antwerpen zou in de macht der Duitsers vallen.

Bijt hield zich kalm. Hij kon op eigen kracht steunen. Zovelen waren hulpeloos, moesten als een kind vervoerd worden, en smeekten om hulp.

Toch maar niet in de handen der Duitsers vallen ! luidde de algemene betrachting.

Auto's snorden van de hospitalen naar de stations. Ambulancewagens reden op en neer.

Frans Bijt ging te voet.

— Een ander, die 't meer nodig heeft, kan mijn plaats innemen op de auto, zei hij. Er zijn er met een afgezet been en erger nog.

Een verpleger van het hospitaal vergezelde hem en liet de toch nog zwakke man op hem leunen.

Om aan het Waasstation te geraken moest men de Schelde oversteken met de Sint-Annekensboot, een

veerdienst die beide oevers verbond. Aan de Scheldedekade heerste een geweldig gedrang. Vanuit de richting Dendermonde hoorde men in de verte kanongebulder.

— Plaats voor een gekwetste soldaat! riep de verpleger.

Vele burgers luisterden niet, zelf bekommerd om met vrouw en kinderen weg te geraken.

Een politieagent trad hardhandig op. Toen werd er ruimte gemaakt. En toch ook dat met watten omwonden hoofd maakte indruk. Bijt moest wachten. De ambtenaar in de wachtzaal wist niet, wanneer er een trein zou vertrekken. Alles moest over één enkel spoor gebeuren op de lijn Antwerpen, Sint-Niklaas, Gent.

Bijt bleef alleen. De verpleger had nog anderen te helpen. Uren verliepen.

De Willaarts waren hier ook. En Jaak moest telkens naar die soldaat opkijken met dat rare hoofd.

De namiddag verliep. Eindelijk kon het volk buiten, naar de boot, om over de Schelde te varen, en aan de overzijde de trein te nemen. 't Was weer een gedrang. Bijt werd op zij geduwd. Maar Jaak Willaart nam hem bij de arm.

— Kom mee, zei hij. Ik vaar ook over. Ik zal u helpen.

En de menigte bewoog zich over de smalle brug naar de boot. Velen moesten blijven staan, waren gedoemd weer een lange wjl te wachten. Maar ze zouden niet in de wachtzaal terugkeren, en liever hier op de brug koude en honger trotseren, want anders namen anderen de plaats in.

— Zonder u was ik er nooit op geraakt, zei Frans tot Jaak, toen de boot van wal stak.

— We zijn toch allen samen, sprak moeder Wil-

laart. En dat gaat nog wat worden hier! Zij, die te voet, langs het noorden, de stad verlaten, handelen het verstandigst. Zie eens naar de St-Annekensboten! 't Ziet daar aan de kaai ook zwart van het volk.

Zo verliet Frans Bijt, gelukkig nog bijtijds het bedreigde Antwerpen.

Met Jaaks hulp geraakte hij ook op de trein aan het Vlaams Hoofd. Moeder Willaart en Elza zorgden voor het kleine Mieke.

De trein reed eindelijk voort. Er zaten zelfs mensen op de buffers, hoe gevaarlijk het ook was.

— 't Is triestig, zei Frans Bijt.

— Gij zijt zeker gewond geweest ? vroeg vrouw Willaart.

— Verbrand te Walem toen het fort beschoten werd en het poedermagazijn ontplofte.

Frans Bijt vertelde er van. Hij zei, dat hij te Leerbeke in West-Vlaanderen woonde, en daar zijn vrouw Alma en zijn kindje Liza had. Hij was voor de oorlog opgeroepen met zijn neef, Emiel Janssens, maar van die had hij niets meer gehoord.

Eindelijk kwam de trein te Sint-Niklaas aan. Frans Bijt, die zo ernstig ziek was geweest, voelde zich doodmoe. Het werd nu al avond. 't Was alles zó traag verlopen met de reis.

— Ik kan onmogelijk vannacht in de trein blijven, en als die reis zo verloopt, zijn we niet vóór morgen te Oostende ! kloeg Frans Bijt.

— Wel ik heb hier een zuster wonen. Wij gaan er ook heen en we nemen u mee ? zei vrouw Willaart.

Gaarna nam Frans Bijt dit aanbod aan. Jaak had medelijden met hem, en ondersteunde hem. 't Was gelukkig niet ver naar de Vermorgenstraat, waar de tante woonde. De goede vrouw weende van ontroering toen ze haar familie uit Antwerpen zag. Moeder

Willaart vertelde wie de soldaat was.

— Die krijgt vooraf een bed, verzekerde tante Marie. Maar ge zult allemaal een ligplaats hebben.

Oom Arthur kwam thuis en hielp om beddegoed uiteen te halen. Jaak en de meisjes moesten op de grond slapen, maar ze gaven er niet om.

Hoe velen zouden vannacht in schuren slapen, of zelfs langs de wegen dolen! Duizenden landgenoten waren op de vlucht.

Frans Bijt legde zich, na wat gegeten te hebben, te rusten. Hij dacht aan zijn vrouw en zijn kind. Oom Janssen, die naast de deur woonde, zou wel goed voor hen zorgen.

Maar wat moest er in die ellendige oorlogstijd nog allemaal gebeuren ! De Duitsers trokken steeds verder het land in.

— En wat zal men met mij aanvangen ? vroeg Frans Bijt zich af.

In de nacht werden allen wakker. Jaak richtte zich op, en toen ook zijn neef, René, die naast hem lag.

— Ze schieten, zei Jaak.

— Zouden de Duitsers al bij Sint-Niklaas zitten ?

— Dat kan niet...

Oom Arthur kwam en vertelde wat ze hoorden het bombardement op Antwerpen was.

Jaak Willaart ontroerde. Nu werd zijn stad beschoten, het schone Antwerpen !

Op straat was lawaai. De stad liep ook nu nog vol vluchtelingen. En er reden wagens en kanonnen van het Belgisch leger, dat Antwerpen verliet.

Oom Arthur zei, dat hij eens ging kijken. En Jaak en René kleedden zich spoedig aan. Ze mochten mee. Van slapen kwam nu toch niets.

Wat een verwarring in de donkere stad. De lan-

taarns mochten niet branden, want dan zouden de Duitse vliegtuigen of zeppelins kunnen bemerken dat daar een grote plaats lag en uit de lucht misschien bommen werpen. 't Was te Antwerpen al gebeurd uit een zeppelin.

— Buiten de stad kunt ge het te Antwerpen zien branden, hoorde oom Arthur zeggen.

— We gaan kijken, sprak oom.

Hij en de jongens marcheerden een heel eind. En ja, buiten de stad zagen ze een rode gloed tegen de hemel.

— Ik ga tot Haasdonk. Daar woont een oude nicht. Wie weet hoe benauwd zij is, zei oom Arthur.

De jongens trokken mee. en ginder zagen ze nog beter de brand van Antwerpen. Wat klonken de slagen akelig. 't Was een vreselijke nacht...

Ja, Antwerpen werd beschoten. En er waren nog duizenden mensen in de stad.

De oude nicht bleek met haar zoon uit Haasdonk gevlucht te zijn. Zo vertelde een gebuur, die vóór zijn kleine hofstede stond en ook naar de vlammen keek.

— Morgen vroeg trek ik ook weg, zei hij. Maar er zijn nog soldaten op het fort.

Ze vernamen dat de Belgische soldaten een pontonbrug over de Schelde hadden gebouwd om hun aftocht te vergemakkelijken.

— Hele troepen marcheren naar de zeekant, merkte oom Arthur op.

Hij en de jongens keerden terug naar Sint-Niklaas. Op de grote en kleine banen, overal was het een drukke beweging van soldaten en burgers.

Vermoeid kwamen onze nachtelijke wandelaars thuis. Jaak en René legden zich weer op hun matras. Ze luisterden nog even naar het kanongebulder en sliepen toen in.

't Was een vreselijke nacht geweest voor Antwerpen.

's Avonds daalde men in de kelder om daar te slapen als er ten minste iets van slapen zou komen. En even vóór middernacht weerklonk het eerste schot en vloog met vreselijk gesis de eerste bom over de stad. Het bombardement was begonnen en werd met geweldige kracht voortgezet.

O, in de kelders werd angst uitgestaan! Vol moed had men er zich heen begeven, velen gewapend met bijl, hamer, breekijzer, om zo de woning getroffen werd, en ineens stortte, een opening in het puin te kunnen maken. Maar dat afschuwelijk gedonder, dat ontzettend gesis, die hevige ontploffingen grepen de zenuwen aan. Vluchten... weg uit de stad, waar dood en vernieling woedde, waar de vlammen hoog opsloegen.

Gejaagd werden pakken gemaakt en met het kriecken van de dag spoedden duizenden mensen zich naar de stations of de ponten aan de Schelde. Op verschillende plaatsen woedde brand.

Het vuur woedde heftig in 't Zuidkwartier, de Lozana- en omliggende straten. Bommen sloegen op veel plaatsen de keien uit de grond en boorden diepe putten. Ramen barstten, daken vielen en muren waggelden. Ook op de Schoenmarkt laaide vuur dat de Onze-Lieve-Vrouwetoren verlichtte.

In de gevangenis aan de Begijnenstraat heerste een ontzettend rumoer. De gevangenen schreeuwden, tierden, huilden, beukten op de deuren en rukten aan de tralies... 's Morgens werden er bij de 400 losgelaten.

Met nog van angst verwrongen gezichten verdwenen ze in allerlei richtingen.

De Belgen lieten in de voormiddag, om een groter

ramp te vermijden, de vuurwerkschool springen. Die ontploffing werd uren in de ronde gehoord. Ook werden de petroleumtanks in brand gestoken om te vermijden dat de kostbare brandstof in de handen van de vijand zou vallen.

Vijf reusachtige kolommen van zwarte rook stegen op. Brandende planken dreven met het opkomende tij de Schelde op en de rookkolommen tekenden aldus van ver de loop van de stroom af.

De uittocht duurde voort. Van Antwerpen tot de Hollandse grens was het een onafgebroken rij van karren, wagens, rijtuigen, fietsen, kruiwagens, terwijl aan weerskanten van de baan de voetgangers stapten.

Het was Antwerpen niet alleen, maar het waren ook de omliggende plaatsen die vluchtten.

De beschieting duurde tot 's anderendaags.

Antwerpen werd overgegeven te Kontich, waar een overeenkomst werd gesloten in een villa op de grote steenweg.

Toen de Duitsers binnen trokken, zagen ze een ledige stad. Het leger en de bevolking waren gevlucht.

De Willaarts zouden te Sint Niklaas blijven. Frans Bijt kreeg hun adres uit Antwerpen mee. Hij dankte hartelijk voor al de hulp.

Jaak en René geleidden hem 's morgens naar het station. Een gendarm zorgde dat Frans op de overvolle trein geraakte.

Bijt was soldaat en het bevel, hem te Antwerpen gegeven, luidde immers: "Naar Oostende". Hij moest gehoorzamen.

Te Leerbeke, in West-Vlaanderen, woonde Alma, de vrouw van Frans Bijt. Ze was ziek geweest, maar herstelde weer flink. In huis werd ze geholpen door haar tante, vrouw Janssen, terwijl oom Janssen voor het land zorgde.

Oom en tante Janssen woonden naast Alma. Hun zoon Emiel was met Frans Bijt naar het leger vertrokken, maar Frans moest naar Namen en Emiel naar Kontich. En van hier werd Emiel naar het Limburgse gezonden. Sedert een maand hadden de ouders van hem geen nieuws meer gehoord. Ze vreesden het ergst, al zei vader Janssen, dat de post niet goed werkte en er veel brieven verdoolden. Maar als Miel nog leefde moest hij nu toch te Antwerpen zijn. En waarom zou hij dan niet schrijven ?

Zekere middag zat Janssen thuis, toen de pastoor binnentrad.

— O, dat is voor Miel, zei de vrouw angstig.

— Maar denk toch niet het slechtste, antwoordde haar man.

Janssen begon echter ook te beven...

De pastoor wilde zich goed houden, maar plots welde een traan in zijn oog. 't Was even stil in de kamer.

— 't Is... voor... Emiel... dat ge... komt, zei toen vader Janssen. O, zegt het... maar... mijnheer de pastoor..., 't is beter... dat wij het zeker weten...

— Ja, vriend... ja... uw jongen... is in de hemel...

— O, onze Emiel; is hij zeker dood, weet ge het zeker, mijnheer de pastoor ? kreet moeder.

En zacht antwoordde de herder ;

— Ja, ik weet het zeker...

Moeder Janssen schreide luid, vader zachtjes.

De pastoor zweeg een wijl. Nu moest hij nog niet spreken, eerst de smart even laten bezinken.

— 'k Had het gevreesd, zei dan Janssen.

— O, ik wist het wel! jammerde zijn vrouw. Mijn Emiel toch, onze brave jongen... 't Is toch zo wreed, mijnheer de pastoor !

En moeder die altijd gemeend had het ergste te geloven, twijfelde nu.

— Weet ge het zeker, heel zeker, mijnheer de pastoor ? vroeg ze.

— Ja...

De herder haalde een brief uit zijn zak, en zei :

— Ik heb deze van een geestelijke ontvangen, die op de slagvelden de gewonden en gesneuvelden zoekt. De brief is meer dan een maand onderweg geweest. Luister, ik zal hem voorlezen.

“Gisteravond, dus op 12 augustus, vond ik bij Halen een gesneuvelde soldaat uit uw parochie. Hij heet Emiel Janssen...”

— Och God, snikte de moeder weer. 't Is dan toch zeker waar !

— Laat de pastoor voortlezen, zei zacht de man die verlangde de laatste bijzonderheden van zijn jongen te vernemen.

De pastoor las voort :

”Hij was gekwetst naar de ambulance gebracht, maar is dadelijk gestorven. In zijn handen klemde hij nog een brief van Sylvia Meulemeester...”

— Och, van Sylvia, jammerde de vrouw weer.

”Ik zend u die brief terug... Hij zal voor het meisje een kostbare gedachtenis zijn. Ik kan niets van de laatste ogenblikken van uw parochiaan meedelen. Hij lag met een rustige trek op zijn gelaat. Ik schrijf u dit, opdat gij het aan de familie kunt vertel-

len en haar troosten. Ik weet ook waar Emiel Janssen begraven ligt. Als de familie het graf wil bezoeken, laat het mij dan weten, dan zal ik haar vergezellen, zo't mij mogelijk is of anders nadere aanduidingen geven..."

— Onze arme Miel ? sprak Janssen zuchtend.

— Wilt gij de brief aan Sylvia geven ? vroeg de pastoor.

— Goed, ik zal het haar vertellen.

— Maar neen, laat mij het toch maar doen ! hernam Janssen. Ik heb haar zo dikwijls bemoedigd. Ja, ik zal zelf gaan... ik ben toch Miels vader. De jongen zou het ook willen, dat ik naar Sylvia ga...

— Ja, doe gij het dan ! Och, mensen, 't is een zware slag. Ik deel in uw smart. Uw enige zoon en zo'n goede zoon...

— O, Miel was zo'n brave jongen, snikte moeder. Zo naarstig altijd, nooit ontevreden, nooit een lelijk woord ? Hij zag ons zo gaarne, hé, vader ?

— 't Is ook een troost al, als ge aan hem moogt terugdenken, hernam de pastoor. Emiel is gevallen voor zijn land, voor het Vlaamse volk. Maar we hebben nog grotere troost. Hij is niet dood, maar slaapt... Ook over de slagvelden zal eenmaal de engel der opstanding zweven, ook die doden zal hij wekken tot glorierijke verrijzenis... Laten we dat toch geloven ! Er is een leven na dit leven, een leven zonder smart en scheiding, zonder oorlog, een leven door geen dood meer bedreigd. Ik eerbiedig uw smart. Er wordt in deze dagen veel geëist van onze vaders en moeders, van de echtgenoten... En ik zeg u, weent maar, ja, weent, dat zal het gemoed verlichten, maar zie hoger dan het graf van uw jongen, daar bij Halen... Zie opwaarts, naar de hemel. Dan zal uw smart geheiligd zijn.

Zo sprak de de pastoor woorden van geloof en troost.

Toen hij heengegaan was, kwam Alma binnen.

— Van Emiel ? vroeg ze angstig.

— Onze jongen is dood ! jammerde de moeder.
O, die vervloekte oorlog !

— Ja, de pastoor is het ons komen vertellen, zei Janssen. Een geestelijke, die op het slagveld was, heeft het geschreven. Hij vond Miel met Sylvia's brief in de hand. Zo is het uitgekomen. En ja, hij zal Miels medaille ook bemerkt hebben. Zie, hier is Sylvia's brief...

De man vouwde het papier open. Toen huiverde hij.

— Och bloed, zijn bloed, snikte hij, nog dieper ontroerd.

Op het papier waren twee bloedvlekken, afkomstig van de vingers.

— Och, onze arme Emiel ! kloeg de vrouw.

En Alma sloeg haar amen om tantes hals en weende mee. Zo was er dan een einde gekomen aan het onzeker wachten, aan alle hoop... Emiel was gesneuveld, zijn plaats zou hier voor goed ledig blijven.

Janssen stond op. Hij veegde zijn ogen af en zei :

— Nu moet ik naar Sylvia. Arm meisje.

Sylvia was de verloofde van Emiel. Ze woonde op een hoeve bij het dorp.

Toen Janssen op de hoeve kwam, zag hij Sylvia juist met twee emmers melk de stal verlaten. Ze bemerkt hem ook en bleef staan. Ze was plots heel bleek geworden.

— Hebt ge nieuws ontvangen van Miel ? vroeg Sylvia, en ze begon van ontroering te beven.

— Ja... Onze arme jongen...

— Dood...

Janssen knikte, en de tranen sprongen hem weer in de ogen.

Sylvia hield zich goed.

— Maar is het zeker ? hernam ze met geschokte stem.

— Ja... heel zeker...

Janssen haalde de brief te voorschijn en dadelijk zag het meisje de bloedvlekken, en toen begon ze hartstochtelijk te schreien.

En dan vertelde Janssen wat de pastoor hem meegedeeld had. Samen gingen ze in huis.

— Emiel is dood, zei Sylvia tot haar ouders.

— Wie zegt dat ? Kunt ge het nieuws wel geloven ? Er wordt zoveel verteld, begon boer Meulemeester druk te redeneren.

Maar er was hier nu zekerheid.

De avond zonk over het land. In de half duistere kamer sprak men nog tedere woorden over de gesneuvelde soldaat.

Toen Sylvia alleen op haar kamertje was, las ze haar brief van Emiel.

— O ja, zo was het mijn geliefde, zo is het nog, murmelde ze. Ik zie u gaarne, ook nu nog al hebben ze u neergeschoten. Ge zijt zeker rap gestorven, anders zoudt ge die geestelijke of een zuster gevraagd hebben een groet te schrijven aan uw ouders en mij. Uw vader en moeder, Emiel, zullen toch een dochter hebben, ik zal veel tot hen gaan en mij kloek houden en hen troosten. Dat wilt ge van me, hé, Miel !

Alma zat die avond laat bij oom en tante. Toen ze te bed lag in haar huisje en Lizaatje al rustig sliep, bad ze voor Frans Bijt, haar man.

Die had op het fort van Walem vertoefd. Hij kon ook sneuvelen als de brave Emiel.

— O, God, bewaar Frans, smeekte de eenzame

vrouw.

Twee dagen later hoorde men te Leerbeke kanongebulder uit de verte. En de mensen vertelden dat het op Antwerpen was. De Duitsers vielen de stad aan. En daar was Frans, zo dacht Alma voortdurend.

Ze was zeer angstig.

IV.

't Nieuws was bekend nu... Vrijdag 9 oktober 1914 rukten de Duitsers Antwerpen binnen. Hun troepen trokken ook naar het westen op, naar Gent. Onze soldaten waren te Eeklo, te Brugge, aan de kust.

Alma Bijt stond klaar om uit te gaan.

— Lizaatje, moeder zal vanavond terugkeren en wat meebrengen, zei ze tot haar kind, dat ze aan tante Janssen toevertrouwde.

Ze ging met oom Janssen naar Oostende, ze had een telegram van Frans gekregen; hij lag daar in het hospitaal.

“Bijna genezen. Liza niet meebrengen”, had Frans er bijgevoegd.

Alma was zenuwachtig blij. O, ze zou Frans terugzien en ze wist dat hij gewond was geweest. Maar hij leefde toch nog. Dit was het eerste nieuws. Een brief uit Antwerpen, door Frans, in het hospitaal geschreven, had haar nog niet bereikt. Maar Alma gevoelde angst ook.

— Waarom toch mag ik Liza niet meenemen? herhaalde ze al weer tot haar om, toen ze met hem naar het station stapte. Als hij maar geen arm of been kwijt is, en dat eerst aan mij vertellen wil, eer Lizaatje het ziet.

— Altijd toch het slechte peinzen, bromde Janssen. Ons Heer, die u en Frans zo goed geholpen heeft, zou op het einde wel kwaad op u worden.

— O, oom, ik ben zeer dankbaar en ik heb God al gedankt.

— En ware Frans nu een arm kwijt, ik geloof van niet, maar ware het nu zo, dan moogt ge eigenlijk nog van geluk spreken.

— Och, ja, ik moest meer aan de arme Emiel peinzen !

— Emiel is gelukkig, gelukkiger dan wij. Maar zo een jongen te verliezen, 't is een zware slag... 'k Gevoel het elke dag meer en meer. En mijn vrouw dan? En Sylvia, het arm meisje! En zoudt ge geloven, dat Sylvia zich het kloekst van allen houdt? Ze komt ons veel bezoeken en ze troost ons dan, maar ik zie wel aan haar ogen, dat ze ook veel weent. Ja, het zijn zware tijden voor ons. En wat gaat er nog al gebeuren ? Antwerpen is nu door de Duitsers veroverd.

Janssen zweeg een wijl, en ook Alma was in eigen gedachten verzonken.

Met moeite vonden ze een staanplaatsje in de stamvolle trein, welke weer een massa volk naar Oostende vervoerde, allen vluchtelingen, die in Engeland een schuiloord hoopten te vinden.

Velen staarden somber vóór zich, peinzend aan hun afgebrande huis, de vernielde hoeve. Anderen daarentegen babbelden druk, verhieven hun lawaaierige stem boven het geschreeuw van lastige kinderen.

O, elke trein getuigde van oorlogswee, van de ellende, waarin het volk gedompeld was geworden !

Janssen was blij, toen hij te Oostende de bedompte wagon mocht verlaten. Hij had tegenwoordig zo een behoefte aan frisse lucht. En het

liefst doolde hij in de eenzaamheid, om ongestoord aan zijn gesneuvelde zoon te kunnen denken. Doch had hij Alma niet alleen naar Oostende willen laten gaan, wetend hoe druk en woelig het in deze stad was.

En gevaarlijk ook ! Onlangs nog had een zeppelin er bommen geworpen en meermaals verschenen er Duitse vliegtuigen.

Janssen had die 1ste augustus aan Frans beloofd Alma en Liza te helpen en te beschermen, en hij wilde zijn woord gestand houden. Al zat hij zelf diep in het verdriet en moest hij ook zijn vrouw steunen.

Janssen en Alma stonden vóór het hospitaal. Ze werd eensklaps zo vreemd in het hoofd en geweldig klopte haar hart.

Ze zou Frans zien. Maar hoe ? Misschien verminkt.

Daar keerde de zuster terug.

— Ge moogt meegaan, zei ze vriendelijk. Nu luister eens : Uw man is bijna genezen, maar zijn hoofd is geheel met watten omwonden.

— Zijn hoofd, stotterde Alma.

— Ja, hij is verbrand geweest.

— Och, verbrand !

— Aan zijn gelaat, maar het is zo goed als genezen, het verband moet er nog wat omblijven. Ik zeg u dat opdat ge niet zoudt verschieten. 't Is een wreed gezicht, maar geloof me, uw man is bijna genezen.

— Maar, zuster...

— Ha, ge gelooft het niet...

— Ze wil altijd het slechtste peinzen, bromde Janssen.

— Neen, neen, ik geloof de zuster, hernam Alma. Mag ik nu gaan ? vroeg ze.

— Zeker, kom dan...

En Alma deinsde even terug. Was dat haar man ? Die witte, monsterachtige kop, met de wrede gaten, een gruwelijke maskerade gelijk. Maar daar hoorde ze de stem, de welbekende stem van Frans.

— Dag Alma, dag oom ! O, wat ben ik gelukkig !

De vermagerde handen grepen die van Alma. En toen kromp Alma's hart van medelijden samen.

— Arme Frans, wat hebt ge toch afgezien ! snikte Alma.

— Niet te veel... 't Lijkt zeker wreed he ! Maar ik ben genezen, en ik mag mee naar huis.

— Mee naar huis ? herhaalde Alma en Janssen.

— Ja, ik ben soldaat af, ik moet niet meer dienen. Over een uur heb ik het briefje van de dokter gekregen. 'k Ben afgekeurd. Maar geloof niet, dat ik erg gesteld ben. Dat verband lijkt heel wreed, hé ?

— Wat is er eigenlijk gebeurd ? vroeg Janssen.

— O, ik had dood kunnen zijn. Maar zet u neer, ik moet nog wachten, eer ik vertrekken kan, ze maken mijn bundeltje gereed.

En toen verhaalde Frans het drama in het fort van Walem en zijn vreselijke smart door de angst, dat hij blind zou blijven.

Een overste kwam bij Bijt.

— Waar woont gij ? vroeg hij.

— Te Leerbeke.

— Dat ligt tussen Brugge en Roeselare ?

— Ja, maar dichterbij Roeselare dan bij Brugge.

— Ge moogt naar huis gaan, maar ik zou het niet doen. De Duitsers gaan zeker tot daar komen, en ge zijt oud-soldaat. Denk aan alles, wat er gebeurd is, vriend.

— De Duitsers in West-Vlaanderen, mijnheer ? vroeg Janssen verbaasd.

— Ja, ja. Ik verzeker u dat de Duitsers oprukken

naar het Westen. Ga aan de Hollandse kant, ge zijt dan, als het nodig is, gauw over de grens.

— Bij nicht Amelie te Heist, zei Alma, die in haar grote liefde al dadelijk een oplossing gevonden had.

— Te Heist, dat is uitmuntend, sprak de overste. Van daar zijt ge vlug in Zeeuws-Vlaanderen.

Frans dankte hem voor zijn waarschuwing.

— Maar hoe stelt Emiel het ? vroeg hij. 'k Zou nog vergeten naar hem te vragen, en ge zoudt niets zeggen ook.

Maar toen zag hij de droevige trek op ooms gelaat.

— Toch niet..., stamelde hij.

Janssen sprak het woord zelf uit.

— Gesneuveld, ja, zei hij, terwijl hem de tranen in de ogen sprongen.

— Och, de arme Miel ! Maar weet ge het wel zeker ?

Doch, toen Janssen op matte toon nu zijn allerdroevigst verhaal had gedaan, twijfelde Bijt ook niet meer.

— Welk een wrede tijd ! mompelde hij. Die arme Miel ! We vertrokken samen tot Gent...

— Maar kom, laten we nu onze plannen op punt stellen, hernam Janssen met kloeker stem. Ge gaat dus naar Heist. Hadden we nu Liza maar meegebracht ! Weet ge wat, ik breng u naar Heist. Alma gaat naar huis, ze moet wat goed bijeen pakken en komt morgen naar nicht Amelie en brengt Liza mee. Dat is het beste wat we kunnen doen. Alma, zeg aan tante, dat ik morgen naar huis kom.

— Maar gaat ge zelf te Leerbeke blijven ?

— Ja. Ik kan mijn huis en goed toch niet achterlaten.

Alma reisde dus alleen naar huis. Frans en Janssen

namen de stoomtram voor Heist. 't Was overweldigend druk te Oostende van soldaten en burgers. 't Leger trok met hele regimenten en bataljons naar Veurne-Ambacht.

Alma gevoelde zich vreemd te moede. 't Geluk zong in haar. Ze had Frans teruggekregen uit die vreselijke oorlog en hij was vrij van militaire dienst. Hij had waarlijk ook genoeg doorstaan ! Maar nu die vlucht, dat wegtrekken van huis, van Leerbeke.

Morgen zou ze dus haar man te Heist vervoegen.

's Anderendaags vertrok Alma met Liza naar Heist. Het kind schrok eerst van haar vader, maar toen ze zijn stem hoorde, was de vrees voorbij.

De Duitsers bereikten de kust.

Frans Bijt, Alma en Liza, trokken toen als duizenden landgenoten de Hollandse grens over.

Ieder keek naar die gedrochtelijke watten kop, dat gruwelijk masker. Bijt stapte wel flink voort, maar wist zelf het best hoe erg zijn zenuwgestel was geschokt. O, neen, hij mocht niet in het oorlogsgewoel terugkeren, hij zou het gebulder der kanonnen niet meer kunnen verdragen. En daarom had de dokter hem voor de dienst afgekeurd.

Te Sluis zagen de straten zwart van het volk.

Twintigduizend Belgen verdrongen zich in het klein Zeeuws stadje. De beide kerken, de scholen, de stadhuiszolder, alle schuren en stallen waren voor vluchtelingen ingericht. Voor een hoge prijs zelfs kon men geen plaatsje in herberg of burgerwoning krijgen. Men sliep daar al onder en op een biljarttafel, op stoelen, op de vloer...

— Waar moeten wij heen ? vroeg Bijt, toen hij op de kade kwam.

Al dat volk ! Hij duizelde weer, moest tegen de muur van het douanekantoor steun zoeken.

Daar kwam een man op Bijt af; aan de arm droeg hij een witte band met een rood kruis.

— Een gewonde soldaat ? vroeg hij, alles begrijpend, al had Frans te Heist zijn uniform afgelegd.

— Ja, mijnheer, antwoordde Alma. Verbrand geworden in een fort bij Antwerpen.

— Kom maar mee naar het gasthuis, we zullen u goed verzorgen...

O, wat klonk dat Alma heerlijk toe ! Maar Frans gedacht vrouw en kind en vroeg :

— En zij dan ?

— O, daar zullen we ook voor zorgen. Komt maar allen mee !

— Moet het kind niet wat melk drinken ? vroeg een boer, die daar met twee grote tonnen melk op een karretje stond en kosteloos de dorstige kleinen laafde.

Alma dankte hem met een blik.

Frans mocht in het hospitaal blijven tot hij gans genezen was. De rodekuishelper geleidde dan moeder en kind naar de haven. Er lagen wel vijftig vaartuigen, door Belgische schippers hier in veiligheid gebracht. In het ruim had men stro gelegd. Een welkome gelegenheid om vele bannelingen te helpen... Alma en Liza kregen daar ook een plaatsje. Voedsel zou hun geregeld verstrekt worden.

O, plots dacht de jonge vrouw toen aan haar huisje en haar meubeltjes en het hofje met de bloemen ! De tranen schoten haar in de ogen. Maar dan dacht ze aan Frans, die ze had teruggekregen uit de oorlog.

Hoor, in de verte grolde nog het kanon. De strijd werd hervat aan de IJzer...

En dat gebulder herinnerde het volk hier, dat nog al maar door de dood woedde, en het bloed uit wonden gutste... en graven jonge levens eisten...

O, toen nam Alma Liza in de armen, kuste het kindje en murmelde :

— Wat zijn we gelukkig, we hebben vader terug !

Brugge werd door de Duitsers bezet. Gezinnen sloegen ook hier op de vlucht. Zwaar beladen vrachtwagens en logge verhuishagens waggelden de weg naar Sluis op.

Maar het grootste deel der bevolking bleef.

In de kronkelende achterstraatjes, vóór de lage huisjes, stonden de groepjes witgemutste vrouwtjes, met de honger in de doffe ogen, de ellende op het magere, rimpelige wezen... want de volksklasse te Brugge was zeer arm. En nu waren nog veel kostwinners sinds weken heen ! Vale, gelapte dunne kapmantels hingen om de gebogen gestalten.

— Vluchten, zei de een, wat wil ik vluchten ! Waar ? Al naar Holland. Maar daar gaat er geen eten zijn en we zullen sterven van honger. Er was gisteren geen brood meer in Sluis en de mensen weten niet waar te gaan slapen. Ik blijf hier.

— Je hé wal geliek, Barbaraatje, stemde een andere toe, met de lange, kromme vingers “’t snu-vetje” diep in de wijde neus stoppend. Dat de jonkmans vluchten z’hen geliek. ’k Bluve ook !

De kantkussens waren onaangeroerd, de bobijntjes lagen stil.

Geen babbelende of zingende meisjes nu, ijverig spellewerkend, tevreden nog in hun armelijk bestaan.

Voorbij het standbeeld van de vrijheidshelden Breydel en De Coninck, voorbij het beeld van de kunstenaars Memling en Van Eyck, van de geleerde Simon Stevin, langs het huisje waar Gezelle geboren werd, en in de straten waar hij "de werkende man", die hij "zo geerne zag", bemoedigde en steunde, stapten nu Duitsers als meesters, heersers, door het recht van de sterkste...

Onder de bomen aan de vest zaten de soldaten in lange rijen hun geweren te poetsen. Anderen moesten stalling zoeken voor de paarden.

Er stond met krijt op de deur van elk huis geschreven, hoeveel manschappen er zouden logeren.

Officieren zaten in de herbergen te roken, te drinken en te praten.

In een grote weide, bij de vest, liepen vele paarden in het wild rond, door Belgische lansen achtergelaten. Duitsers zochten er de beste uit.

De Belgen waren tijds vertrokken. Verdwaalde militairen zochten een goed heenkomen naar Aardenburg of Sluis.

Zo werd ook Brugge bezet.

Maar weldra bulderde van aan de IJzer het kanon. Nog bleef een hoekje van ons land vrij.

E I N D E

bewerking © 1982-2017, Jan MARCHAU

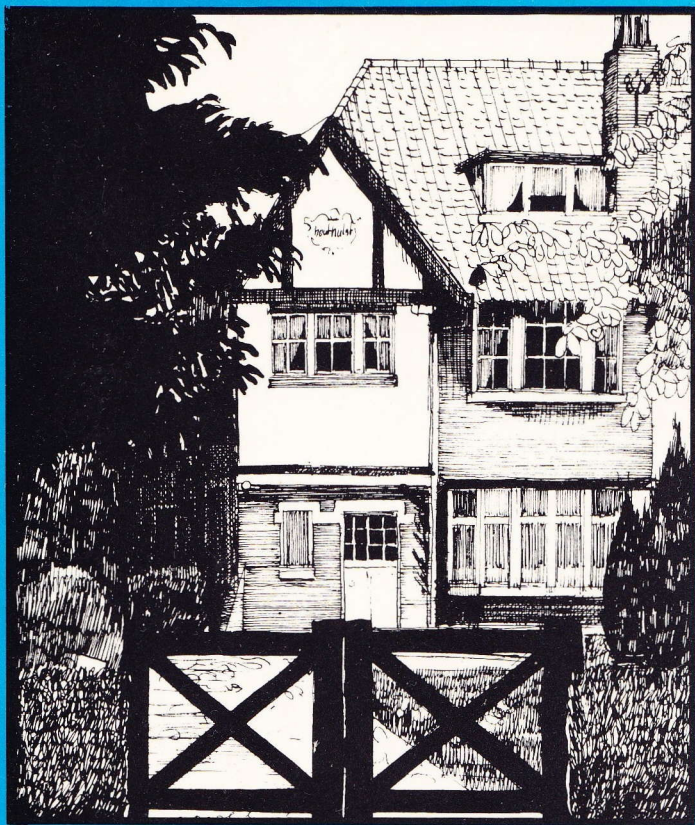
Inleiding bij de herdruk van vier boekjes van de Kinderbibliotheek van Abraham Hans.

Het nr. 303 “**Antwerpen in brand**” omvat de reportage van het beleg van Antwerpen en de terugtocht van het Belgisch leger uit de versterkte stad tot aan de IJzer, tijdens de eerste wereldoorlog. A. Hans had als verslaggever voor het dagblad “Het Laatste Nieuws” de oorlogsgebeurtenissen in 1914 van nabij gevolgd. Dit korte verhaal uit de Kinderbibliotheek vertoont een documentaire waarde. Kontich, de kazernegemeente tussen de twee fortengordels gelegen, komt er meermaals in voor. A. Hans vestigde zich na de herstelde vrede definitief aan de Antwerpse steenweg te Kontich op villa “Houthulst”. Aan de oorlog 1914-1918 wijdde hij meerdere volksboeken als “Het woud van Houthulst” (die plaatsnaam kwam terug in de benaming van zijn landhuis), “De dood in Vlaanderen” en de gebundelde oorlogsverhalen voor volwassenen als “Het bloedig IJzerland” of *De grote oorlog*” (het laatste werk in samenwerking met G. Raal, schuilnaam voor L. Opdebeek).

Jan MARCHAU

JAN MARCHAU, geboren te Mechelen in 1929, woonachtig te Asse
Licenciaat Letteren, Wijsbegeert en Joernalistiek
schrijver van ABRAHAM HANS, de verteller van
Vlaanderen (Nr 260, Vl. Toer. Bibl.)

ZO SCHREEF

In dit huis langs de Antwerpsesteenweg, Houthulst genaamd, leefde en werkte de volksschrijver Abraham Hans (1882 - 1939).

ABRAHAM HANS

Bewerking

JAN MARCHAU

een heruitgave van vier boekjes
uit de Kinderbibliotheek van Abraham Hans
verzorgd door Davidsfonds Kontich

KOLOFON

de omslagillustratie werd ontleend aan de dorpskalender
1982, gepentekend door Joris Olyslaegers

de biografische nota over Abraham Hans was
van de hand van Dr Robert Van Passen,
voorzitter van de Kring voor Heemkunde

de vier boekjes werden in opdracht
van het Davidsfonds-Kontich her-
schreven door Jan Marchau

zetwerk, algemene vormgeving
en druk was in handen van
Drukkerij J. Ouderits PVBA

heruitgave tot stand
gekomen dank zij de
samenwerking tussen
UITGEVERIJ J. OUDERITS
en

KONTICH